

General Laudon.

Spisal Fr. N.

Gideon Ernest baron Laudon (Lavdon), vitez reda Marije Terezije, tajni svetovalec in maršal, je bil rojen 10. vinotoka 1716. l. *) na graščini Trolski na Livlandskem. Njegovi starši so se bili preselili iz Škocije na Livlandsko. Njegov oče, nekdanji švedski podpolkovnik, ni ga mogel zaradi uboštva poslati v višje šole; ukaželjni Gideon se je torej sam učil iz knjig, ki so mu po naključju prišle v roke.

V svojem 16. letu (1732) je vstopil kot kadet — toda prostak — v ruski pešpolk Pleskov, zakaj Livlandija je postala takrat ruska pokrajina. Zaradi uboštva je moral skupno živeti z drugimi prostaki.

Že l. 1733. je bil prvič v boju, kjer se je odlikoval pri naskoku pod grofom Münnichom na Stolzenberg pred Gdanskim.

Njegov po prirodi nežni život ni zmogel bojnih naporov. Laudon je hudo zbolel in le težko zopet okrevljal. L. 1735. je došel z ruskimi pomočnimi četami na Ren, a ker je Turek iznova začel vojsko proti Rusom, je odrinil — podčastnik Laudon s telečakom na hrbtu — nazaj do Dnjepra. V bojih je bil pri naskokih na Očakov, v bitki pri Stanišanah in pri vzetju Hotima in Jašija; zato je dobil l. 1736. dostojanstvo zastavnika, l. 1738. pa poročnika.

Ker so Rusi sklenili s Turkom mir, so razpustili velik del vojske, tako da Laudon ni mogel upati dobre bodočnosti glede povišanja. Poslovil se je torej od ruske službe in odšel iz Astrahana, kjer je bil takrat njegov polk, proti domu, potem pa v Štokholm na Švedsko, kjer pa ni hotel vstopiti v vojsko.

Pride v Berlin in prosi pruskega kraja Friderika II., naj mu da en škadron, t. j. naj ga sprejme za stotnika; toda kralju Laudon, ki je bil šibke rasti, ni ugajal in ni ga hotel vzeti v svojo službo. Pozneje se je zato bridko kesal.

*) Drugi pišejo: 2. svečna 1716. l.

Laudon gre k našemu poslancu v Berlinu, Filipu grofu Rosenbergu. Ta je imel bistro oko in hitro je izpoznal blago srce, resno voljo in poštenost mladeničevo. Dal mu je priporočilno pismo do cesarice Marije Terezije in ga napotil na Dunaj.

Prve dni meseca malega travna l. 1744. ga sprejme blagohotno naša cesarica.

Še preden je dobil mesto v armadi, ga dobi polkovnik baron Trenk — poznal je Laudona že iz Rusije — in ga imenuje za stotnika pri svojih prostovoljnih pandurjih. Odhittel je torej k vojski na Bavarsko, in resnotih slovanski Livlandec je postal v kratkem eden izmed najdrznejših in najstrašnejših pandurjev. Njemu ni bilo nič nemogoče in nobena namera mu ni izpodletela. Odlikoval se je pri vsaki priložnosti — pri premostenju Rena pri Schröcku in pri Zabernu; tam mu je sovražna krogla predrila život in Francozi so ga vjeli; malo pozneje so njegovi pandurji Francoze nenadno napadli in ga osvobodili.

Od Rena gredo pandurji na Češko; tudi Laudon pride tja in ob napadu na trdnjavo Kozel preskoči prvi okope. — Prekrstili so sicer Trenkove pandurje v „regularni“ ogrski pešpolk, a ono, od poveljnika razširjeno divje življenje in razuzdane navade so odločile Laudona, da se je od polka poslovil, na Dunaju pa poprosil za drugo uvrstitev.

Trenk, razjarjen nadenj, ga je zatožil na Dunaju, in Laudonu, ki je že pred bitko pri Sooru odšel od pandurjev in se je torej opravičil lahko s pismenimi ukazi, vendar sreča izprva ni bila niti tukaj mila.

Že se mu je zdelo, da mu tudi v Avstriji ne bo mogoče, najti pravične plače za svoje usluge in že se je hotel posloviti od cesarske vojske, ko ga l. 1746. cesarica nenadno poviša za majorja v likanskem krajinskem polku.

Sedaj je ostal in posvetil vse svoje neumorne moči cesarski službi. Služil je v Buniču. Tu je imel dosti časa, da se je nadalje pridno učil v vojaških vedah. Zemljepisje ga je posebno zanimalo. L. 1753. je bil povišan za podpolkovnika.

O začetku sedemletne vojske niso izprva uvrstili Laudona med one, ki so morali iti proti Prusom na boj. To ga je jako žalostilo. Hitel je na Dunaj. Znanec kancelarja Kaunitza, ki je vedel Laudona prav ceniti, ga je toplo priporočil, nakar se je smel pridružiti tudi on svojemu v vojsko odhajajočemu polku.

Najprej bi moral priti Laudon z likanskim bataljonom k državni armadi; ker se pa ta še ni premaknila na bojišče, se je pridružil armadi grofa Browneja na Češkem. Dospel je tja šele po bitki pri Lobozicah, poizkusil osvoboditi z Avstriji zavezane ujetе Saksonce iz pruskega ležišča pri Pirni, a ko se je vračal, je razbil dva pruska škadrone in odrinil v prusko pokrajino Lužice.

Neprestano je delal sovražnikom preglavico. Dne 1. prosinca l. 1757. je razbegal prusko posadko v mestu Ostrici in potem 20. svečna izdatno pomogel k napadu na Hirschfeld, zakar je bil imenovan 17. sušca za polkovnika.

Po boju pri Pragi, ki se je v njem tudi Laudon junaško bil, je branil še tri dni Žižkov breg pred mestom in tako pomagal praški posadki pri brambi in pri napadih na Nemce.

Avstrijci so Nemce pri Kolinu do dobra premagali — seveda je bil tudi Laudon prisoten — in Prusi so torej morali odjenjati od praške oblege. Sedaj je šele prišla prava priložnost Laudonu, da pokaže, kaj zna. Nemudoma je bil umikajočim se Nemcem za petami, ujel kakih 600 mož, jim odvzel celo vozove z razložljivimi mostovi in obilo druge zaloge in živeža.

Dne 24. rženega cveta je napadel vas Velmino, kjer so imeli Nemci svoje zaloge živeža, razkropil tamošnjo posadko in ujel 175 mož. Kmalu

potem, dne 3. malega srpana, je razbil v tisti okolici pruski grenadirski polk „Kleist“ — dne 28. in 29. istega meseca je pa iznova premagal Nemce pri Linaju in Nollendorfu.

Cesarica Marija Terezija je zvedela, da je Laudon siromašne rodovine. Ukazala je torej, plačevati mu obilno letno priklado, ki jo je hvaležno prejel. Zakaj znal je, da je cesaričino milost popolnoma zaslužil. Laudon je bil namreč, čeravno ubožen, jako ponosen ter bi nezaslužene plače nikakor ne sprejel; tako je pa hrepenel, da se izkaže vrednega visoke milosti.

Dne 4. velikega srpana je odvzel Prusom v Freiburgu vse zaloge živeža in streljiva, se zmagovito bojeval dne 8. istega meseca pri Gottleubi, zaplenil 11. dne velike zaloge pri Rosvinu, zajel 17. dne prusko četo pri

Gorbici in se junaško branil 24. dne pri Kotti proti jako močnejšim Prusom.

Neumorno je nadlegoval čete Friderika II., bil zdaj tu, zdaj tam, zaplenil iznova 7 velikih skladišč živeža, zajel mnogo Prusov in šestkrat prestregel jako važna pruska pisma.

Pruski kralj Friderik II. piše o slavnem našem vojskovodji tako-le: „Gospod Laudon, na čelu 2000 pandurjev, se je vgnezdil v okolici Paškega polja in v češkem Srednjem pogorju ter je zaradi svoje neutrudljivosti povzročil neprestano razburjenost in strah sovražniku“ (t. j. kraljevim četam).

Za svoje sijajne uspehe je dobil 7. sušca l. 1758. viteški križec vojaškega reda Marije Terezije, in cesarica ga je povišala za generalnega majorja.

Tisti čas se pozimi niso bojevali nego samo poleti. Po bitki pri Leuthnu se je sešla cesarska armada, da prezimi na Češkem. Ondi je imel Laudon nalogo, čuvati zimska bivališča naše armade pred Prusi. Do pomladi l. 1758. se je vedno srečno bojeval proti sovražnikom.

Spomladi je zbral kralj Friderik svojo vojsko pred močno našo trdnjavo Olomucem; naš vrhovni vojskovodja, maršal grof Daun, bi bil rad spravil Pruse iz dežele, toda ker je imel manjšo armado nego-li oni, je trebalo zvijače. Velel je torej generaloma Laudonu in Žiškoviču, naj prestrežeta Prusom kar največ vozov živeža. To se jima je tudi posrečilo. Dne 6. malega travna l. 1758. sta pri Domstadtlu vzela in odpeljala vse pruske prevozne vozove.

Kralj je zaradi tega moral nehati z obleganjem, Laudon pa je bil povišan za maršalskega poročnika.

Kralj Friderik se je pomikal s svojo armado od Olomuca skozi Češko proti Šleziji, a general Laudon ga je motil in nadlegoval neprestano. Z generalom Žiškovičem in St. Ignonom mu je ujel več tisoč mož, odvezel mnogo zastav in topov, pridrl s svojo četo v Lužice, in njegovi konjeniki so švigali tja do vrat takrat utrjenega mesta Frankobroda na reki Odri.

Pruskega kralja je tako razgrajanje po njegovih deželah hudo jezilo; z veliko silo je torej začel pritiskati na raztresene čete Laudonove, ki se mu je moral umakniti na Saksonsko.

Po vednih manjših praskah so naši napadli ponoči od 13. do 14. vinotoka prusko taborišče pri Hochkirchu; tudi ondi je bil Laudon.

Kralj Friderik se obrne s svojimi močmi zopet proti Šleziji, a tudi sedaj vznemirja Laudon neprestano Pruse na poti, razkropi pri Goldbergu njihove zadnje straže in jim vzame 200 vozov — toda nekoč je manjkalo le za las, in Prusi bi ga bili zgrabili.

Tačas je zbolel Laudon tako opasno — bolehal je že od napada pri Hochkirchu — da je moral ostaviti armado in oditi se zdraviti v češke Toplice. Ko je okrevaj, ga pozove cesarica Marija Terezija na Dunaj, da osebno izpozna tako izbornega vojskovodjo. Poviša njega in ves njegov rod v baronski stan v svojih dednih kronovinah, cesar Franc pa tudi v vsi nemški

državi. L. 1758. dne 4. grudna je dobil še za plačo svojih nenavadnih zaslug veliki križec vojaškega reda Marije Terezije.

Laudon, ki je dosedaj zapovedoval zmeraj le manjšim oddelkom in se izkazal kot pravega mojstra v takozvanem malem in raztresenem bojevanju, je dobil l. 1759. prvič samostalen voj, broječ 20.000 mož; s tem se je združil v nemški pokrajini Braniborski z Rusi, zavezniki Marije Terezije.

Kralj Friderik zgrabi dne 12. velikega srpana 1759. združene Avstrijce in Ruse pri Kunersdorfu. Vrhovni poveljnik je bil ruski general Salitkov. Grozno pritiska na Ruse in jih že vrže nazaj — kar prigromi Laudon z avstrijsko konjico s tako silo na desno prusko krilo, da ga popolnoma razbije in razprši. Rusi se oddahnejo, se postavijo v bojni red in iznova primejo osuple Pruse. Prvotna zmaga kralja Friderika, ki jo je z urnimi seli že dal razglasiti v Berlinu in Vratislavi, se je nenadoma izpremenila v popoln poraz. Izgubil je 17.149 mrtvih in ranjenih, 172 topov in 30 zastav; naši pa so izgubili 16.008 mož ranjenih in mrtvih.*) Rusi so se umaknili po tej zmagi skozi Poljsko domov. Laudon se je ločil od njih in odvedel svojo vojsko po težavnih potih čez Krakovo nazaj v avstrijsko Šlezijo in na Moravsko.

(Konec.)

Zaklad smo šli iskat.

Spisal C. Jor.

(Konec.)

K olovški stari grad kraljuje v svojih čestitljivih razvalinah na stožčastem hribu, visokem nekaj sto metrov. Pred nekaterimi stoletji je bila tu gori krščanska trdnjava, kamor so se zatekali naši dedi pred nevšečnim gostom — Turkom. Blago, orodje in sploh vse vrednosti so pa zakopavali v bližnjih gozdovih, kjer vidiš še dandanes one takozvane „turške jame“. Ker je pa bila omenjena trdnjava jako dobro skrita in so jo obdajali od vseh strani visoki hribi, porasli s temnimi smrekami in z jelovjem, so jo ugledali roparji le redkokdaj. Pri enem naskoku se je pa morala posadka umakniti, in Turki so zapalili grad. Ko so se časi pomirili, so postavili grad v nižino, stari grad pa so radovoljno odstopili pisanim kačam in nočnim pticam, ki se jim je ta kraj kmalu jako omilil. Zidovje je pa razpadalo, in dandanes stoji edino le še obrobno zidovje, v notranjosti se pa ščepiri sroboost in gosto grmovje. —

Mračilo se je že, ko smo stopali mladi srečolovci navkreber proti razvalinam. Tajinstvena zona nas je izprelatavala vso pot, in nič kaj posebno zgovorni nismo bili. Le od časa do časa smo se hrabrili z mislijo na zlate dneve, ki nam zacveto po prebitem strahu in trudu.

*) Vojska je trajala le 6 ur; stalo si je 48.000 Prusov in 60.000 Avstrijcev in Rusov nasproti; bila je najhujša izguba Prusov v XVIII. stoletju.